

МИЛАН БУРСАБ

КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА

Циљ овог истраживања је утврђивање постојећег стања и структуре коришћења простора у оквиру општине Голубац, као и утврђивање природних и антропогених потенцијала који су били и који у будућности могу бити од значаја за коришћење овог простора. Истраживањима се, осим тога, анализирају и проблеми и конфликти који су се до сада јављали у процесу коришћења простора, као и услови за њихово трајање и појаву нових у будућности.

Предмет истраживања је територија општине Голубац чија је површина 36.712,8 хектара (7). На овом простору се налазе 24 стална насеља са 13.541 становником у време пописа 1981. године (4), односно са 13.100 становника по проценама за 1987. годину (3).

ПРИРОДНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ ОПШТИНЕ И ЊИХОВ ЗНАЧАЈ ЗА БУДУЋЕ КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА

Земљишни потенцијал

Простор општине Голубац је највећим делом намењен за производњу биомасе (91,0%). На основу ове информације могло би се рећи да у оквиру општине постоје врло повољни природни услови за производњу биомасе. Међутим, наведене површине имају различите производне способности тако да се о степену њихове повољности (ресурса) може говорити само на основу података о структури површина по катастарским, а посебно по бонитетним, класама (7).

Подаци о површинама по катастарским класама показују (таб. 1) следеће:

— Квалитетнијих земљишта, прве и друге катастарске класе, има 1171,5 хектар, или 3,2% од укупне површине општине.

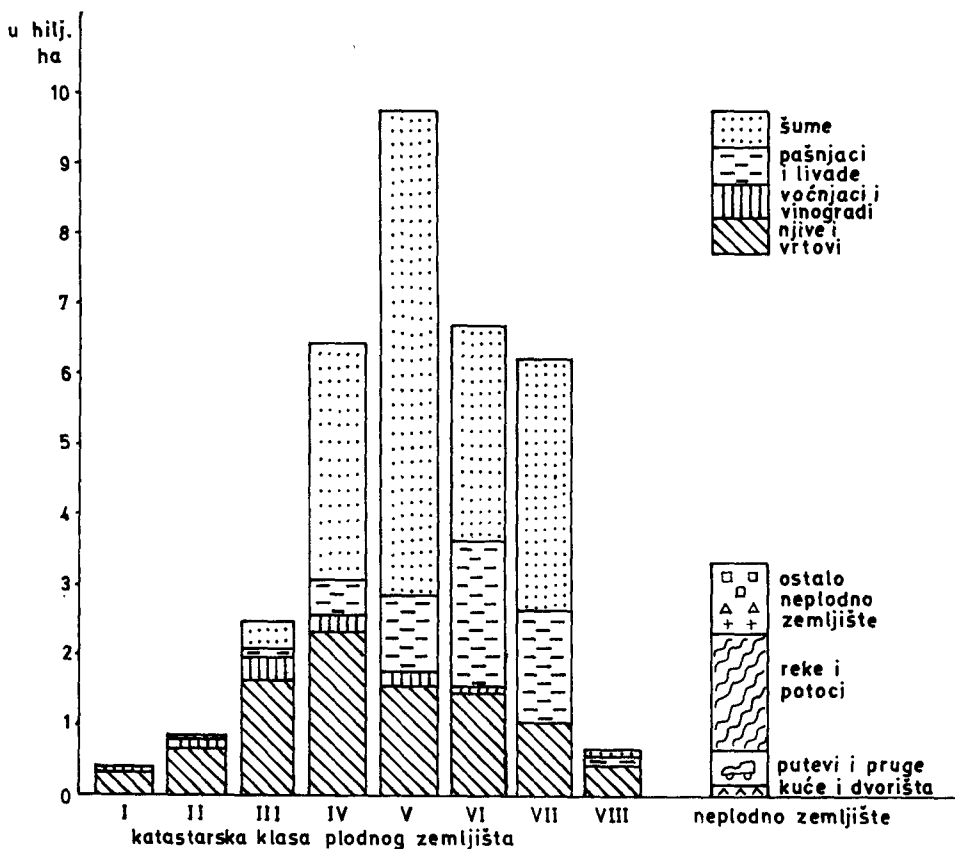
— Ако се квалитетнијим, условно, третирају и она у трећој и четвртој катастарској класи онда се може рећи да у овој општини има

Рецензенти: др Александар Вељковић, Београд

укупно 9.995,5 хектара, или 27,2%, територије општине са квалитетнијим земљиштем за потребе коришћења у пољопривреди. Наведена вредност је, приближно, једнака вредности најповољнијих терена за пољопривреду (25,8%) добијених вредновањем геоморфолошких карактеристика простора ове општине (20).

— Земљишта осталих катастарских класа (V—VIII) има 23.404,9 хектара, или 63,8% од укупне површине општине, а у томе земљишта седме и осме катастарске класе заузимају 6.912,6 хектара, или 18,8% од укупне површине општине.

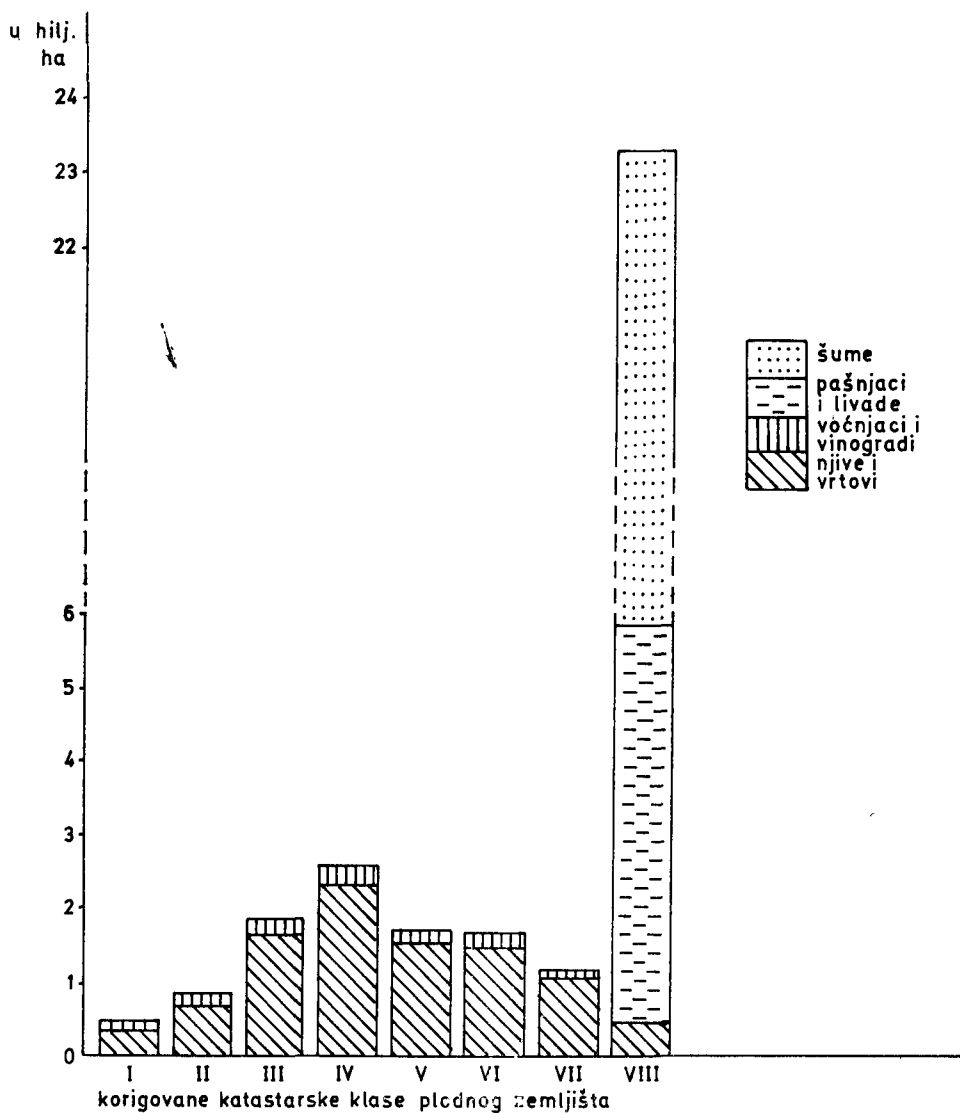
Дакле, на основу података о структури површина по катастарским класама општина се карактерише не врло повољним већ слабиим природним потенцијалом за производњу биомасе. Наведени закључци, у недостатку података о бонитету земљишта, само индиректно указују на вредности земљишног потенцијала. У недостатку података о бонитету земљишта оцену њихове производне способности смо извршили

Ск. 1. — Структура плодних површина по катастарским класама и намени и неплодних површина по намени (1988. год.)

Fig. 1. — The structure of fertile land according to cadastre classes and purpose and the structure of barren land according to purpose (1988. g.)

на основу Одлуке (Скупштине СР Србије) о утврђивању лествица катастарског прихода (10) по појединим наменама и катастарским класама. Резултате ових оцена сматрамо само оријентационим.

Ск. 2. — Структура плодних површина по коригованим катастарским класама и намени (1988. год.)

Fig. 2. — The structure of fertile land according to corrected cadastre classes and purpose (1988. g.)

Таб. 1. — Структура плодних површина према намени и катастарским класама земљишта
 Tab. 1. — Structure of arable land according to the intended use and cadastral-land classification

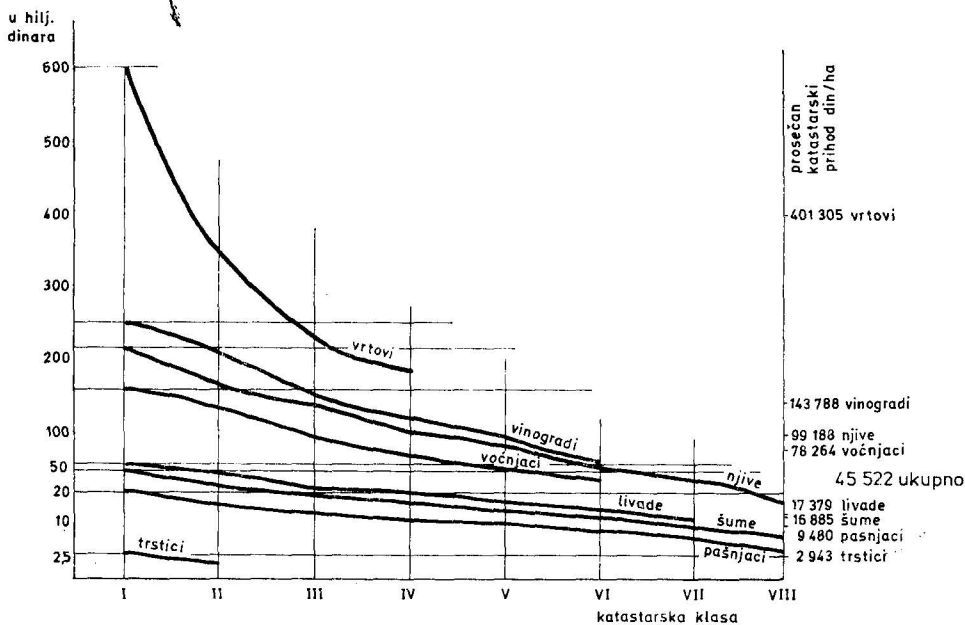
ката-стар-ска класа	њиве		вргови		воћ-њаџи		е.лно-гради		ливаде		пащ-њаџи		трстиџи		шуме		укупно плодно земљиште	
	ха	%	ха	%	ха	%	ха	%	ха	%	ха	%	ха	%	ха	%	ха	%
I	314,9	7,9	7,3	20,5	2,5	4,1	1,8	3,1	362,1	1,1	1,0							
II	672,8	9,9	37,3	63,6	7,2	1,3	2,0	15,3	809,4	2,4	2,2							
III	1638,2	4,6	—219,3	121,2	84,9	13,7	0,2	336,6	2418,7	7,2	6,6							
IV	2302,3	1,8	136,4	136,8	147,9	347,8	—	3332,3	6405,3	19,2	17,4							
V	1538,0	0,0	175,1	66,7	149,5	905,1	—	6954,3	9788,7	29,3	26,7							
VI	1491,3	—	55,9	23,6	790,4	1267,9	—	3074,5	6703,6	20,1	18,3							
VII	1040,4	0,0	0,5	—	1139,3	457,6	—	3586,8	6224,6	18,6	16,9							
VIII	428,1	—	—	—	1,8	155,0	—	103,1	688,0	2,1	1,9							
УКУПНО	9426,0	24,2	631,8	432,4	2323,5	3152,5	4,0	17406,0	33400,4	100,0	91,0							

Таб. 2. — Структура плодних површина према намени кориговањем катастарских класа према првој катастарској класи њива

ката-стар-ска класа	њиве		вргови		воћ-њаџи		вино-гради		ливаде		пащ-њаџи		трстиџи		шуме		укупно плодно земљиште	
	ха	%	ха	%	ха	%	ха	%	ха	%	ха	%	ха	%	ха	%	ха	%
I	314,9	24,2	—	84,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	423,2	1,3
II	672,8	—	7,3	121,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	801,3	2,4
III	1638,1	—	37,3	136,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1812,2	5,4
IV	2302,3	—	—219,3	66,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2588,3	7,7
V	1538,0	—	136,4	23,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1698,1	5,1
VI	1491,3	—	175,1	—	—	—	—	—	2,5	—	—	—	—	—	—	—	1668,9	5,0
VII	1040,3	—	55,9	—	—	—	—	7,2	—	—	—	—	—	—	—	—	1106,5	3,3
VIII	428,1	—	0,5	—	—	—	—	2313,8	—	—	—	—	—	—	—	—	23301,9	69,8
УКУПНО	9426,0	24,2	631,8	432,4	2323,5	3152,5	4,0	17406,0	33400,4	100,0	91,0							

Таб. 2. — Structure of arable land to the intended use by correcting the cadastral classes according to the first cadastral class of cultivated fields

Према наведеној Одлуци катастарски приходи су утврђени у апсолутним износима чији су односи у распонима од 1 (релативна вредност катастарског прихода са једног хектара осме катастарске класе пашњака) према 157 (релативна вредност катастарског прихода са једног хектара прве катастарске класе вртова). Распон од 1:157 показује да је катастарски приход са једног хектара вртова једнак катастарским приходима са 157 хектара пашњака. Однос између катастарских прихода са једног хектара осме катастарске класе пашњака и са једног хектара прве катастарске класе њива је 1:56 итд. За потребе овог рада у Таб. 1. наводимо податке о структури површина (7) по намени и катастарским класама (ск. 1), а затим исте те податке уз кориговање по катастарским класама груписањем према истим, или приближно истим, вредностима катастарских прихода. У таб. 2. приказани су резултати анализе намене површина кориговањем према катастарском приходу прве катастарске класе њива за општину у целини (ск. 2), а у таб. 3. по катастарским општинама.

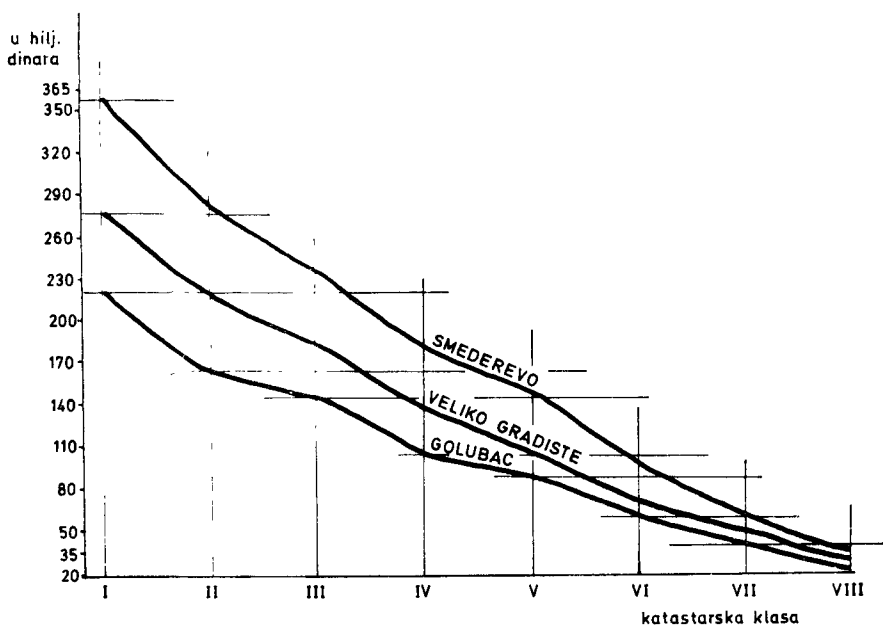

Ск. 3. — Катастарски приходи по хектару плодних површина у оквиру општине Голубац (1988. год.)

Fig. 3. — Cadastre income per hectare of fertile land in the Golubac commune (1988).

Наведене вредности у табелама 2. и 3. добијене су поређењем вредности катастарских прихода по појединим наменама само у оквиру општине Голубац (ск. 3). Поређењем вредности земљишта у овој са вредностима земљишта у општинама, на пример, у рејону Стига, Мачве или Поморавља (ск. 4) може се закључити да у општини Голубац има мало

високо плодних земљишта погодних за развој интензивне и тржишно оријентисане пољопривредне производње. Ово, даље, значи да је, евентуално, интензивирање коришћења пољопривредних простора на већим површинама од наведених (I—II или I—IV кориговане катастарске класе) могуће само уколико се буду улагала већа финансијска средства у припрему земљишта за овакав вид производње.

Ск. 4. — Катастарски приход по хектару њива у општинама Голубац, В. Градиште и Смедерево (1988. год.)

Fig. 4. — Cadastre income per hectare of the fields in the communes of Golubac, Veliko Gradište and Smederevo

Земљишни потенцијал у општини Голубац, дакле, нема веће распрострањење кад је реч о најквалитетнијим класама. Размештај ових земљишта је такав да се најплоднијим делом општине Голубац може сматрати само крајњи западни појас према општини Велико Градиште и то у оквиру катастарских општина Браничево, Доња Крушевица, Шувајић, Миљевић, Мрчковац, Клење, Душманић и Барич. У оквиру ових осам катастарских општина налази се 1143,8 хектара, или 93,4%, најплоднијих земљишта општине Голубац (из табеле 6). Земљишта прве и друге катастарске класе у свим осталим деловима општине Голубац нема више од 80,7 хектара (6,6%). Оваквих земљишта, практично, нема у оквиру источног и средишњег дела општине, а у западном делу она заузимају врло малу површину и то: К.О. Житковац (0,2 ха), Усје (0,5 ха), Снеготин (0,9 ха), Кудреш (2,1 ха), Поникве (2,3 ха), Бикиње (2,3 ха) и Радошевац (4,0 ха).

Таб. 3. — Структура плодних површина према намени кориговањем катастарских класа према првој катастарској класи њива (ха)

Tab. 3. — Structure of arable land to the intended purpose by correcting the cadastral classes and to the intended use according to the first cadastral class of cultivated fields

катастарска општина	коригована катастарска класа (ха)						пољопр. површ.	VII шуме	укупно	пољоп. површ.	VIII шуме	укупно	пољопр. вредне површ.	шумске површ.	укупно плодне површ.	укупна површ. К.О.
	I	II	III	IV	V	VI										
Барич	14,1	140,8	116,0	420,1	96,5	20,2	0,3	0,3	0,6	117,9	89,2	207,1	925,9	89,5	1015,4	1048,6
Бикиње	0,2	2,1	23,8	107,4	92,1	109,9	26,1		26,1	63,1	113,4	176,5	424,7	113,4	538,1	556,4
Браничево	30,5	89,6	210,5	118,7	80,7	66,5	32,8	0,6	33,4	403,8	233,1	636,9	1033,1	233,7	1266,8	1318,4*
Брњица	—	—	0,4	20,1	27,3	43,8	89,3		89,3	590,3	1503,1	2093,4	771,2	1503,1	2274,3	2524,5
Бинци	0,3	9,0	136,8	51,5	50,2	36,5	18,3		18,3	185,1	77,1	262,2	487,7	77,1	564,8	853,4
Војилово	1,6	7,0	261,7	92,7	76,8	17,0	1,1		1,6	72,1	67,0	139,1	530,5	67,0	597,5	631,6
Голубац	20,5	17,0	173,1	233,3	101,4	122,2	82,2		82,2	710,9	1908,2	2619,1	1460,6	1908,2	3368,8	4202,5
Двориште	—	—	1,2	20,4	45,6	237,3	153,2		153,2	448,0	589,4	1037,5	905,7	589,4	1495,1	1560,0
Добра	0,2	—	17,3	33,6	55,5	116,8	230,8		230,8	1203,4	10880,8	12084,2	1657,6	10880,8	12538,4	13633,8
Д. Крушевица	27,2	46,2	53,3	161,4	62,6	10,6	3,3		3,3	47,6	80,2	127,8	412,2	80,2	492,4	533,0
Душманић	61,9	36,8	48,4	43,8	22,8	65,7	25,9	2,2	28,1	42,1	69,5	111,6	347,4	71,7	419,1	445,7
Житковица	0,2	—	18,5	87,6	112,6	108,3	22,9		22,9	86,5	46,7	133,2	436,6	46,7	483,3	501,7
Клење	68,1	224,9	117,8	107,1	42,7	9,3	3,6		3,6	85,4	66,5	151,9	658,9	66,5	725,4	798,6
Кривача	—	—	—	8,0	58,2	203,5	167,8		167,8	663,9	455,1	1118,9	1101,4	455,1	1556,5	1587,5
Кудреш	0,2	1,9	97,5	169,1	113,3	45,2	3,0		3,0	130,0	84,3	214,3	560,2	84,3	644,5	666,5
Малешево	0,1	5,0	116,2	80,4	56,8	63,1	14,3		14,3	112,0	57,1	169,1	447,9	57,1	505,0	527,5
Миљевић	57,3	135,4	75,4	180,9	88,3	16,6	1,8		1,8	70,4	49,0	119,4	626,1	49,0	675,1	741,6
Мрчковац	6,9	32,5	67,5	196,3	186,0	50,6	2,9		2,9	44,9	71,6	116,5	587,6	71,6	659,2	715,2
Поникве	0,1	2,2	7,3	44,3	27,2	38,6	48,1		48,1	65,0	43,0	108,0	232,8	43,0	275,8	290,1
Радошевац	—	4,0	32,0	70,0	54,0	72,8	9,1		9,1	75,6	62,1	137,7	317,5	62,1	379,6	401,9
Сладинац	1,6	5,9	105,8	92,7	63,2	16,6	1,4		1,4	33,8	49,7	83,5	321,0	49,7	370,7	386,0
Снеготин	0,1	0,9	30,8	32,1	99,0	104,8	87,4		87,4	385,2	738,5	1123,7	740,3	738,5	1478,8	1514,2
Усје	0,4	0,1	25,2	76,1	55,8	85,9	77,3		77,3	198,2	32,3	230,5	519,0	32,3	551,3	705,4
Шувајић	131,7	40,0	75,7	140,7	29,5	7,1	—		—	63,8	36,0	99,8	488,5	36,0	524,5	568,7*
УКУПНО	423,2	801,3	1812,2	2588,3	1698,1	1668,9	1103,4	3,1	1106,5	5899,0	17402,9	23301,9	15994,4	17406,0	33400,4	36712,8
Пољопривредне површине %	2,7	5,0	11,3	16,2	10,6	10,4	6,9			36,9			100,0			
Шумске површине %								0,0			100,0			100,0		
Плодне површине %	1,3	2,4	5,4	7,7	5,1	5,0	3,3	0,0	3,3	17,7	52,1	69,8	47,9	52,1	100,0	
Укупно општина %	1,2	2,2	4,9	7,1	4,6	4,5	3,0	0,0	3,0	16,1	47,4	63,5	43,6	47,4	91,0	100,0

*) Од 1988. г., након комасације земљишта, површине К. О. Браничево и К. О. Шувајић су повећане за 32,5 ха и за 10,3 ха, односно укупно за 42,8 ха.

Шумски (дрвни) потенцијал

Шумске површине заузимају простор од 17.406 хектара, или 47,4% од укупне површине општине (7). Налазе се, скоро у целини, у средишњем и источном делу општине (16.132,3 хектара, или 92,7%) и то у оквиру катастарских општина Добра, Брњица, Голубац, Малешево, Двориште, Снеготин и Кривача. Дрвни потенцијал општине се налази у целини у наведеним катастарским општинама и то у оквиру виших брдско-планинских терена. Ове шумске површине су у оквиру Националног парка „Бердап” и њима, највећим делом (12.954,6 хектара, или 74,4%) газдује Шумско индустријски комбинат „С. Јовић” (Таб. 7). Ове напомене су битне због тога што се евиденција о дрвном потенцијалу води само у оквиру поменутог Комбината. Подацима о дрвном потенцијалу на осталим површинама у друштвеном и приватном сектору нисмо располагали.

Дрвни потенцијал у овом делу општине се састоји од укупно 1.974.500 м³, а у томе дрвна маса у високим шумама учествује са 1.810.733 м³ (13; 14; 15 и 16). На основу ових података (таб. 4), дакле, следи да високе шуме учествују са 91,7% у укупној дрвној маси што се сматра врло повољним стањем. Овај дрвни потенцијал је са 82,2% представљен буквама, а са 9,5% шумама храста у укупној запремини дрвне масе. По једном хектару високих букових шума има, просечно, 199,2 м³ дрвне масе, а високих храстових шума 155,9 м³ дрвне масе. У изданачким шумама има још 163.767 м³ дрвне масе, или просечно 45,4 м³ по једном хектару. Овде се ради, углавном, о изданачким храстовим и буковим шумама (121.626 м³, или 74,3%), затим о багремима и другим лишћарима (13,7%) и о борвима и другим четинарима (12,0%).

Годишњи запремински прираст највреднијих високих букових шума је 5,88 м³/ха, а храстових 3,71 м³/ха, односно сваке године дрвна маса се обнавља за 2,95% (буква) и 2,38% (храст) укупне запремине. Или, годишњи прираст се креће (1984. год.) око 59.510 м³, од чега у високим буковим и храстовим шумама 52.331 м³.

Рационалним газдовањем, а то значи чувањем основног шумског фонда и годишњом сечом мањом од годишњег прираста, шумски фонд ће се временом и повећавати. Међутим, за општину Голубац овај шумски, дрвни, потенцијал има ограничен значај. Прво, прерада (а то значи производња производа од дрвета и запошљавање радника) остварују се, пре свега, у Кучеву и у другим центрима изван општине Голубац (осим погона дрвне галантерије у Малешеву). Од оваквог „третмана” шума, дакле, општина Голубац има мало користи. И друго, проглашавањем средишњег и источног дела општине Голубац за национални парк „Бердап” и долошењем Просторног плана подручја овог парка (1) створени су правни предуслови за сасвим другачије коришћење овог простора у поређењу са садашњим за потребе индустријске прераде или за коришћење дрвета као енергетске сировине. У овом случају, дакле, општина Голубац у будућности се мора оријентисати на коришћење Националног парка „Бердап” све више у туристичке сврхе.

Таб. 4. — Основне карактеристике дрвног потенцијала којим газдује ШИК „С. Јовић” из Кучева (у оквиру општине Голубац) (13; 14; 15; 16)

Tab. 4. — Basic characteristics of wood and timber potential in the possession of ŠIK »S. Jović« from Kučevo (within the scope of the Municipality of Golubac)

врста шума	површина		запремина		запремински прираст			
	ха	%	м ³	%	м ³ /ха	м ³	м ³ /	%
Високе букове шуме	8148,9	62,9	1623722	82,2	199,2	47876	5,88	2,95
Високе храстове шуме	1199,8	9,3	187011	9,5	155,9	4455	3,71	2,38
Багремове састојине	220,1	1,7	22419	1,1	101,8	1564	7,10	6,98
Борове културе	156,4	1,2	15696	0,8	100,4	1321	8,45	8,42
Остале културе чет.	147,5	1,1	3952	0,2	26,8	489	3,32	12,37
Културе пишћара	6,8	0,0	74	0,0	10,8	15	2,20	20,27
Изданаčke букове шуме	581,3	4,5	35870	1,8	61,7	1107	1,90	3,09
Изданаčke храстове шуме	1150,5	8,9	85756	4,4	74,5	2683	2,33	3,13
Шикаре	62,9	0,5	—	—	—	—	—	—
Шибљаци	596,1	5,3	—	—	—	—	—	—
Необрасло шумско земљиште	684,3	4,6	—	—	—	—	—	—
УКУПНО	12954,6	100,0	1974500	100,0	152,4	59510	4,59	3,01

Рударско-геолошки потенцијали

Територија општине Голубац се карактерише појавама, а у мањој мери и налазиштима, већег броја рударско-геолошких потенцијала. За експлоатацију су економски најзначајније резерве кречњака око Голубачког града, Јеленске стене и код Брњице, гранита код Брњице, цигларске земље код Барича и Војилова и песка у долини Пека, Дунава и на Пожеженској пешчари (20). Од наведених сировина експлоатише се у већој количини само кречњак.

Донедавно за експлоатацију су биле „припремане” и локације са налазиштима цементног лапорца код Голубачког града и Јеленске стене. Међутим, од тога се одустало (одлукама на нивоу СР Србије). За општинску Голубац ово је вероватно била исправна одлука обзиром на то да би се изградњом и радом цементаре у близини налазишта цементног лапорца трајно загадио и уништио простор у околини Голубачког града и Голупца чиме би се уништили и неки од вредних природних и културних објеката и амбијената атрактивних за развој туризма и пратећих делатности.

Осим наведених у општини Голубац постоје и бројни локалитети са појавама минералних и других сировина (21) и то: угља код Добре (раније се овде угљан експлоатисао), Криваче и Снеготина; гвожђа

на локалитетима у долини Чезаве, Криваче, Десне Добранске реке, Јастребовог потока и Ранитовог потока; магнетита на Ридану; мангана код Добре (Кожица); галенита, сфалерита, пиротина и пирита у долини Чезаве. Ни један од наведених локалитета нису довољно богати резервама руда да би било економски оправдано финансирати отварање рудника у догледном временском периоду (21). Да ли ће у будућности доћи до експлоатације ових сировина зависи од резултата нових геолошких истраживања. Размештај рударско-геолошких ресурса (налазишта и појава) је такав да се може закључити да се већина њих налази у средишњем и источном делу општине, а то значи и у оквиру националног парка „Бердап“. Ово се мора имати у виду обзиром на то да су за општину Голубац изузетно важни сви рударско-геолошки потенцијали (јер их нема у већим количинама), али и сви други потенцијали чијим би се активирањем (туризам и друге пратеће делатности у оквиру националног парка) убрзавао њен укупан друштвено-економски развој.

Туристички потенцијали

Активирање туристички вредних локалитета и развој туризма у општини Голубац не трају дуже од око 20 година. До 1969. године туристи су могли користити само услуге старог хотела у Голушцу. Те године је почео са радом мотел у Добри, 1970. године је започета изградња викенд објеката, а 1972. год. почиње са радом и мотел у Браничеву. Повремене екскурзије (бачке и друге) организују се у циљу обиласка историјског Голубачког града и Бердапске клисуре. Било је то време кад су туристи у овим крајевима били малобројни и када се о туризму, као привредној грани, није могло ни говорити. Уз то, саобраћајнице су биле слабог квалитета, а река Дунав је служила, углавном, за риболов становницима приобалних насеља, а не и за већа туристичка путовања из или ка општини Голубац.

Изградњом хидроелектране „Бердап I“ и формирањем Бердапског језера, као и покретањем акција на заштити Бердапске клисуре (у ширем смислу) и њеним проглашавањем за национални парк, постепено се стварају и услови за бржи развој туризма као привредне делатности. Међутим, тек 1982. године извршена је доградња хотела у Браничеву и изградња новог хотела у Голушцу (12). Модернизују се саобраћајнице и коначно довршава изградња туристичког асфалтног пута поред Дунава (1989. године). Исте године и то 20. јула Скупштина СР Србије доноси и Просторни план подручја националног парка „Бердап“ (1) по коме ће се у будуће организовано управљати овим простором уз његово све веће коришћење и у туристичке сврхе. За општину Голубац ово би морало имати позитивне ефекте не само на развој туризма већ и других, пратећих, привредних и непривредних делатности. Дакле, тек у последњих неколико година створени су почетни услови за подстицање развоја туризма и у овој општини. Природно вредних простора и споменика културе атрактивних за развој туризма у општини Голубац има, међутим, неопходно је њихово уређивање и изградња приступних путева и то не само по постојећим трасама већ и са пробијањем нових, посебно у брдско-планинском средишњем и источном делу општине.

Истражујући простор општине утврдили смо да се развој туризма може остваривати дуж обале Дунава и у оквиру националног парка. Обала Дунава у општини Голубац има укупну дужину од око 44 км (18); од тога се за туристичке сврхе може интензивније користити око 11—12 километара. Данас се не користи више од 2,0 км и то екстензивно (викенд насеље између Усја и Винца, Голубац, Голубачки град). За будући развој туризма у општини Голубац посебну вредност има национални парк, односно природно и културно туристички вредни локалитети у том простору.

Национални парк „Бердап” заузима простор од укупно 63.608 хектара (1). Од те површине 16.025 хектара, или 25,20%, је у оквиру општине Кладово, 29.467 хектара, или 46,3%, је у оквиру општине Мајданпек, а 18.117 хектара, или 28,5% је у оквиру општине Голубац (49,3% од њене укупне површине). У оквиру наведене површине је простор Бердапске клисуре и вреднији делови сливова притока Дунава између Голупца и Кладова. Ово су простори који се одликују врло вредним геоморфолошким (Бердапска клисура, клисуре десних притока Дунава итд.), хидролошким (Дунав, језеро), биogeографским (шумовити планински терени) и споменицима културе (остаци великог насеља на локалитету Жуго брдо код села Винци из праисторијског периода; већи број локалитета са остацима кастела, гробова, осматрачница и насеља из античког периода међу којим су најзначајнији: Умка — Селиште код села Винци, римско *Suprae* у данашњем Голупцу, римски *Novae* у Брњици, римски *Ad Scrofulas* у Добри и још 18 локалитета из истог периода размештених око насеља Брњица и Добра; средњевековни Голубачки град, манастир Тумане итд.) (25).

Проглашавањем овог простора за национални парк наведене и друге вредности се стављају под посебан режим заштите, и коришћења који подразумева жељу друштва да се, с једне стране, те вредности штите од нерационалног коришћења и, с друге стране, да се овај простор постепено све више користи и за развој туризма.

Услови за интензивнији развој туризма у општини Голубац су, дакле, повољни; најзначајнији локалитети за то су (11 и 12):

— Простор Винци—Усје са викенд насељем и могућностима за проширивањем туристичке понуде не само власницима и корисницима викенд објеката већ и бројним другим туристима.

— Насеље Голубац са хотелом, рестораном, просторима погодним за једрење на Дунаву, за формирање марине, за изградњу спортских терена итд.

— Средњевековни утврђени Голубачки град (проглашен спомеником културе од изузетног значаја) са уређењем простора унутар зидина, измештањем дела магистралне саобраћајнице и уређењем околног простора, као и коришћењем Дунава (пристаниште за туристичке бродове), може се формирати као изузетно вредан туристички центар.

— Брњица је насеље, у Бердапској клисури и на ушћу потока Брњица у Дунав; ово је један од вредних локалитета за изградњу и уређење угоститељских објеката, спортских терена, површина за камповање, лов и риболов итд.

- Слични су услови за развој туризма и у насељу Добра.
- Јужно од Голупца је манастир Тумане чија је околина изузетно погодна за уређење излетничких површина.

Сви наведени локалитети се налазе непосредно уз магистрални пут Београд — Пожаревац — Голубац — Кладово (Турну Северин), као и поред Дунава као пловног пута, или на регионалном путу Голубац — Кучево. Вероватно је да ће се процес интензивирања коришћења простора дуж десне обале Дунава за потребе туризма све више остваривати обзиром на то да већ сада овде постоје одређени смештајни капацитети који могу примити и више туриста него до сада јер је степен њихове искористивости још увек низак (око једне четвртине) (12).

Основне карактеристике постојећег коришћења простора¹⁾

Територија општине Голубац се стално или повремено (и периодично) користи од стране (процена за 1987. год.) 12.100 становника ове (3) и одређеног броја из околних општина и ширих простора (дневни мигранти, туристи, власници и корисници викенд објеката, сезонски радници, транзитни путници и други). Према броју корисника и интензитету коришћења највише се користи насељски простор и то за становање, рад, рекреацију, комуницирање и друге активности. За ове насељске активности користи се (процена за крај 1984. године) око 985 хектара,²⁾ или 29,7% од укупних неплодних површина у општини, или 2,7% од укупне површине општине. Овај простор чине 24 стална насеља, укључујући и стари и нови Мрчковац.

За разлику од насељених, ваннасељске површине се, по интензитету, знатно мање користе. Од ових површина више се користе инфраструктурне површине (путеви и железничка пруга) као и повртарске, ратарске, виноградарске и површине са резервама грађевинског камена. Овој групи припадају и водене површине Дунава које се интензивније користе за риболов и пловидбу. Укупна површина ових простора (процена за крај 1984. год.) је око 10.878 хектара,³⁾ или 29,6% од укупне површине. Трећу групу чине воћарске, ливадске и део водених површина са (процена за крај 1984. год.) око 4.147 хектара, или 11,3% од укупне површине општине. Коначно, четврту групу чине пашњачке и шумске површине, као и трстици и друге неплодне површине (камењари, јаруге и томе слично). Процењујемо да ови простори заузимају 20.702,8 хектара, или 56,4% од укупне површине општине. Према расположивим подацима шумске и пашњачке површине у општини Голубац се користе са малим интензитетом и то због тога што је у послератном периоду дошло до великог смањења сточног фонда (22) и што се смањује експлоатација шума због проглашавања средишњег и источног (шумовитог) дела општине Голубац за национални парк „Бердап“.

¹⁾ Званична статистичка служба СР Србије, а ни општине Голубац, не воде евиденцију о интензитету коришћења већ само о намени и власништву парцела.

²⁾ Процене извршене на основу података из Републичке геодетске управе (7), Општинске геодетске управе (17) и СО Голубац (11).

³⁾ У извештају (17) Општинске геодетске управе у Голупцу наводи се да током економске 1985/86. године није коришћено 508 хектара плодних површина.

Насељским стамбеним (куће и дворишта) површинама (184,7 хектара) газдује (користи) већим делом (7) приватни сектор (79,5%), док друштвени сектор учествује са 20,5%. Инфраструктурним површинама (437,7 ха) газдује, скоро у целини (99,3%), друштвени сектор, међутим корисници ових површина су сви становници општине Голубац, као и сви други заинтересовани из околних и ширих простора. Овај закључак важи и за оне површине (процењујемо на око 500 хектара) које су у власништву друштвеног сектора (7) и на којим се налазе индустријски (производња кекса и хладњача у Браничеву, погон дрвне галантерије и млин у Малешеву, кланица у Клењу, производња радничких одеда у Кривачи, погон тешке конфекције у Добри, погон за сервис и оправку бродова код Ђрњице, експлоатација и прерада камена код Голубачког града и Јеленске стене) (11 и 12), пољопривредни (магацини и откупне станице у скоро свим насељима у општини), туристички (хотел у Голупцу, хотели у Браничеву и Добри), угоститељски (кафане, бифеи у одређеном броју насеља), образовни (осморазредне школе у Голупцу, Браничеву, Клењу и Добри и њихова подручна одељења у околним насељима), здравствени (дом здравља и апотека у Голупцу), трговински (продавнице у скоро свим насељима у општини, укључујући и бензинске станице у Голупцу и Браничеву), саобраћајни (пошта, аутобуска станица и пристаниште у Голупцу, железничка станица код Клења), управни и други објекти. Наведени објекти и површине у друштвеном сектору размештени су по свим насељима у општини, са већим концентрацијама у Голупцу, Браничеву и Клењу, а затим у Малешеву, Добри и око Голубачког града. Ови, локални, центри се налазе поред магистралног пута Пожаревац — Голубац — Кладово, или на прузи Пожаревац — Клење — Кучево, или на регионалним путевима од Браничева и Голупца према Кучеву.

Пољопривредне површине (15.994,4 хектара) користи са 88,4% приватни, а са 11,6% друштвени сектор.⁴⁾ Уствари, индивидуални пољопривредни произвођачи (сељаци) користе скоро све (96,4%) обрадиве пољопривредне површине и (само) већи део (55,6%) пашњачких површина. Ове површине је 1981. год. користило 48,6% становништва општине Голубац (4), а данас (процена) не више од 30%. Пољопривредне површине се, скоро у целини, налазе у западном делу општине; најплодније повртарске, ратарске, виноградарске и воћарске површине, међутим, налазе се само дуж долине реке Пек и око Барича у горњем делу слива Бикињске реке (7). Друштвени сектор поседује и користи врло мало пољопривредних површина. Међутим, изградњом хладњаче, кланице, млинова, магацина и организовањем откупа пољопривредних производа од сељака овај сектор, индиректно, користи и приватне пољопривредне површине и тиме подстиче и интензивира пољопривредну производњу. Главни центри за прикупљање и прераду пољопривредних производа су Браничево и Клење.

Шумама у општини Голубац (17.406 хектара) газдују Шумско индустријски комбинат „С. Јовић“ из Кучева (са 74,4%) и приватници (23,1%).⁵⁾ Још 2,5% шумских површина је у друштвеном власништву (у западном делу општине), али без организованог коришћења од стране неког друштвеног предузећа. Све шумске површине којим газдује Шумско индустријски комбинат „С. Јовић“ налазе се у источном и средишњем делу општи-

⁴⁾ Наведени подаци се односе на стање крајем 1984. године (7).

⁵⁾ Видети литературу под 13, 14, 15 и 16.

не. Коришћење ових површина је у директној надлежности поменутог комбината и општина Голубац од тога нема неке веће користи. Тек са изградњом погона за производњу дрвне галантерије у Малешеву општина Голубац је почела да користи (за сада) мали део „свог“ великог природног богатства (дрвета).

Промене у коришћењу простора у послератном периоду

Општина Голубац је економски неразвијена (23) и поред промена које су остварене у привредном развоју Србије у последњих 45 година после Другог светског рата. Становништво се, традиционално, све до пре десетак година, бавило претежно пољопривредном производњом.

На основу података из послератних пописа становништва (4) може се закључити да је у општини Голубац све до 1960. године више од 80% становништва живело од прихода добијених коришћењем пољопривредних површина. Осим за пољопривреду становништво је користило мањи део простора и за развој оних делатности које су „везане“ за насеља (трговина, занатство, здравство, образовање итд.). У наредних десет година (од 1961. до 1970. године) није дошло до већих промена у коришћењу простора по појединим привредним делатностима. Од коришћења простора за потребе пољопривредне производње и даље је живело чак више од 75% становништва ове општине. Ово је период када је (дакле, тек двадесет и више година после рата) дошло до запаженијих промена у структури корисника простора. Осим за потребе пољопривредне производње делови општине се почињу користити (11) и за експлоатацију грађевинског камена (код Голубачког града од 1962. год., код Јеленске стене од 1968. год.) или за прераду пољопривредних сировина (кланица у Клењу од 1962. године, на пример). Ове промене, наравно, нису могле битије да утичу и на промене структуре активног становништва у време пописа 1971. године (4).

Период након отварања каменолома код Јеленске стене па до 1979. године је период у коме није било значајнијих промена у структури коришћења простора. Ово је период привредне стагнације у развоју општине Голубац када је дошло и до драстичног смањивања и укупног броја становника и броја и удела становника који користе земљиште за пољопривредну производњу. Знатан број становника напушта рад у пољопривреди и одлази на рад у већа градска насеља у Подунавском региону (Велико Градиште, Пожаревац) или одлази на привремени рад и у иностранство. Са појачавањем процеса деаграризације и одсељавања становништва уочена је потреба за интензивнијим развојем секундарних и терцијарних делатности, као и за организовањем кооперације друштвеног и приватног сектора и откупа пољопривредних производа. Међутим, у периоду до 1979. године у општини Голубац није ништа изграђено нити организовано како би се негативни процеси у демографском и привредном развоју зауставили. Тек крајем овог периода (1979. године) почела је са радом хладњача у Браничеву (у оквиру фабрике воћа из Пожаревца) (12).

Наведени процеси у развоју општине Голубац у претходних десетак година условили су да се у време пописа становништва 1981. године (4) удео пољопривредних становника смањи на испод 50% (48,6%) од укуп-

ног броја у овој општини. Наравно, слабе промене у структури привреде нису битније утицале и на промене у структури активног становништва. Тако је од укупно 8165 активних становника (1981. год.) у пољопривреди било 5157, или 63,2%. Дакле, скоро две трећине активног становништва живело је и даље од коришћења земљишта за потребе пољопривредне производње. У коришћењу простора за остале привредне делатности у овој општини било је ангажовано још око 20% активног становништва, док је 14,5% било на привременом раду у иностранству, а мањи број радио и у Великом Градишту, Пожаревцу, Костолцу и другим центрима у Подунавском региону и другим деловима Србије (4).

Коначно, тек у последњих десетак година у општини Голубац је остварен нешто бржи друштвено-економски развој и то на бази улагања у развој индустрије и туризма, као и бољим организовањем кооперације друштвеног и приватног сектора у пољопривреди.

Године 1982. проширене су површине за експлоатацију камена (на око 2 километра од Јеленске стене) и активирано је коришћење дела обале Дунава за потребе рада „Бродосервиса“ код Брњице и проширен је мотел у Браничеву (12). Након тога, 1983. године, простор се активиран и за развој туризма (нови хотел у Голупцу). У последњих пет година изграђени су: погон за израду радничких одела у Кривачи и погон за израду тешке конфекције у Добри. Ово је, истовремено, и период када је дошло (коначно) и до формирања мреже откупних станица и отварања магацина за пољопривредне производе.

Паралелно са изградњом и активирањем наведених индустријских, туристичких и других објеката све више простора се користи и за изградњу савремених асфалтних путева што је довело до тога да до 1989. године општина Голубац и сва насеља у њој буду међусобно, а и са центрима у околним општинама, повезана асфалтним саобраћајницама. Исто тако, уложена су и знатна финансијска средства за изградњу система за коришћење извора за потребе водоснабдевања становништва и привреде. Сва насеља имају локалне водоводе.

Све наведене промене од 1960. године до данас јасно указују на врло спор темпо промене структуре корисника простора. Број (и врста) привредних корисника простора су се, у наведеном периоду, стално повећавали, али та повећања нису битније утицала на промене у намени површина јер је за потребе рада свих наведених индустријских, туристичких и других (непољопривредних) објеката (и делатности) било потребно ангажовати не више од још око 200 хектара (или 0,5% од укупне површине општине). У оквиру ових површина само мањи део је ангажован и за изградњу потребних објеката. Осим наведених промена које су се остваривале у и око насеља у општини Голубац је дошло и до већих промена у намени површина дуж обале реке Дунав. Изградњом Хидроелектране „Бердап I“ и формирањем Бердапског језера део обале је потопљен а насипима и другим хидротехничким објектима заштићени су од плављења делови насеља Голубац, Брњица и Добра, као и делови магистралног пута Пожаревац — Голубац — Кладово. Уређењем и стабилизовањем обале Дунава створени су повољнији услови и за коришћење дела песковитог терена око насеља Усје и Винци; овде је изграђен велики број викенд зграда тако да се може рећи да је формирано и

ново насеље (19). Осим на овом делу општине викенд објекти су изграђени и на још неколико локалитета поред Дунава (19), посебно низводно од Голубачког града.

Промене у структури коришћења простора у последњих тридесетак година су утицале и на промене структуре намене⁶⁾ површина (6 и 7). На основу података из таб. 5. може се закључити да су остварене следеће промене:

- смањене су плодне површине под њивама, вртовима, виноградима, пашњацима и трстицима (за 527,6 хектара),
- повећане су плодне површине под воћњацима, ливадама и шумама (за 208,8 хектара) и
- повећане су неплодне површине (за 318,8 хектара).

Дакле, у наведеном периоду основна тенденција промена је усмерена у правцу повећавања неплодних на рачун плодних површина и то у просеку годишње за 12,75 хектара.

Таб. 5. — Намена површина 1959. и 1984. године (6 и 7).

Tab. 5. — Land intended use in 1959 and 1984 (6; 7)

намена	1959. г.		1984. г.		промене	
	ха	%	ха	%	ха (±)	%
њиве	9.565,7	26,1	9.426,0	25,7	—139,7	— 1,5
вртови	70,9	0,2	24,2	0,1	— 46,7	—65,9
воћњаци	603,7	1,6	631,8	1,7	+ 28,2	+ 4,7
виногради	703,8	1,9	432,4	1,2	—271,4	—38,6
ливаде	2.313,1	6,3	2.323,5	6,3	+ 10,4	+ 0,4
обрадиво	13.257,2	36,1	12.837,9	35,0	—419,2	— 3,2
пашњаци	3.221,2	8,8	3.152,5	8,6	— 68,7	— 2,1
трстици	5,1	0,0	4,0	0,0	— 1,1	—21,6
шуме	17.235,7	46,9	17.405,9	47,4	+170,2	+ 1,0
необрадиво	20.462,0	55,7	20.562,4	56,0	+100,4	+ 0,5
плодно	33.719,2	91,8	33.400,4	91,5	—318,8	— 0,9
неплодно	2.993,6	8,2	3.312,4	9,0	+318,8	+10,6
Укупно	36.712,8	100,0	36.712,8	100,0	0,0	0,0

Да су наведене промене остварене због конверзије плодних у грађевинске површине (стамбене, индустријске, туристичке итд.) то би био знак да се у општини Голубац остварују позитивни процеси и у њеном економском развоју. Међутим, то се у општини Голубац није дешавало због бржег економског развоја већ, скоро искључиво, због потапања приобалног појаса Дунава у току формирања Бердапског језера (Табеле 6. и 7). Тако је у оквиру катастарских општина Винци, Усје, Брњица и Добра водена површина повећана за 238,7 хектара. Плављене површине би биле веће да у оквиру катастарске општине нису вршена и насипања терена. Формирањем Бердапског језера трајно је за даље коришћење изгубљен део површина под њивама, вртовима, ливадама и пашњацима.

⁶⁾ Геодетска служба општине води евиденцију површина по њиховој основној (од власника пријављеној) намени, али не и евиденцију о томе да ли се те површине и користе или не користе (обрађују, експлоатишу итд.).

Таб. 6. — Промене у намени површина од 1959. до 1984. године (6 и 7)

Tab 6. — Changes in the land intended use from 1959 to 1984 (6; 7)

кагастарска општина	њиве ха	вртови ха	воћ- њаџи ха	вино- гради ха	ливаци ха	обрад. површ. ха	паш- њаџи ха	трстици ха	шуме ха	необра- диве површ. не, ха	ливаци површ. не, ха	непољска површ. не, ха	непољска површ. не, ха
Барич	- 1,2	- 0,2	+ 4,0	- 14,7	- 0,2	- 12,3	+ 1,3	+ 0,1	+ 10,2	+ 11,6	-	-	+ 0,7
Бакине	- 9,2	+ 0,1	+ 0,5	- 11,2	- 0,4	- 20,2	+ 1,1	-	+ 19,1	+ 20,2	-	-	+ 0,0
Браничево	+ 40,3	- 0,8	+ 1,0	- 57,3	- 3,3	- 20,1	- 6,3	0,0	+ 23,8	+ 17,5	-	-	+ 2,6
Брњаци	- 31,3	-	+ 0,4	- 0,1	+ 5,1	- 25,9	- 10,2	- 1,2	+ 12,5	+ 1,1	-	-	+ 24,8
Винци	- 4,3	- 1,8	+ 1,3	- 13,3	- 9,7	- 27,8	- 1,4	-	+ 0,2	+ 1,2	-	-	+ 29,0
Војилово	+ 2,0	+ 0,0	- 0,3	- 8,3	+ 0,5	- 6,1	+ 2,1	0,0	+ 3,3	+ 5,4	-	-	+ 0,7
Голубац	+ 6,7	- 0,4	+ 1,3	- 7,7	+ 8,9	- 7,2	- 10,8	-	+ 0,4	+ 10,4	-	-	+ 17,6
Дворац	+ 1,6	-	+ 1,5	- 1,3	- 2,1	- 0,3	- 0,3	-	+ 1,0	+ 1,3	-	-	+ 1,6
Добра	- 97,5	+ 0,1	- 22,2	- 2,2	+ 14,9	- 106,9	- 47,1	-	- 5,5	- 52,6	-	-	+ 159,5
Д. Крушовица	+ 1,7	- 1,9	+ 2,5	- 15,6	- 1,4	- 14,7	+ 2,7	+ 0,0	+ 9,0	+ 11,7	-	-	+ 3,0
Душманџи	- 4,5	- 15,4	+ 19,4	- 7,5	+ 0,5	- 7,5	- 3,0	-	+ 7,6	+ 4,6	-	-	+ 2,9
Житковица	- 4,3	0,0	+ 1,7	- 2,3	+ 0,7	- 4,2	- 2,3	-	+ 1,8	+ 4,1	-	-	+ 0,1
Клење	+ 4,5	- 4,4	+ 8,5	- 28,1	+ 1,7	- 17,0	+ 3,9	+ 0,0	+ 8,0	+ 12,0	-	-	+ 5,8
Кривача	+ 2,2	+ 0,0	- 0,0	- 0,3	+ 6,7	- 8,6	+ 15,1	-	+ 24,4	- 9,3	-	-	+ 0,7
Кудреш	- 15,0	- 0,2	- 0,1	- 5,6	+ 3,1	- 17,7	+ 7,3	-	- 9,8	+ 17,1	-	-	+ 0,6
Милошево	+ 2,0	+ 0,0	- 0,3	- 7,7	+ 1,3	- 4,7	- 3,7	-	+ 8,4	+ 4,7	-	-	+ 0,0
Миљевић	+ 5,0	- 0,3	+ 6,2	- 13,7	+ 0,3	- 9,7	+ 4,9	-	+ 4,7	+ 9,6	-	-	+ 0,1
Мрчковац	- 15,0	- 0,0	+ 0,2	- 20,5	+ 1,8	- 33,5	+ 5,3	-	+ 7,5	+ 12,8	-	-	+ 20,7
Поникве	- 0,5	- 2,7	+ 1,5	- 10,4	+ 1,6	- 10,5	+ 6,7	-	+ 3,8	+ 10,5	-	-	+ 0,0
Радошевац	- 4,0	- 0,6	+ 0,3	- 11,4	+ 0,9	- 14,8	+ 1,2	+ 0,2	+ 13,2	+ 14,6	-	-	+ 0,2
Сладинац	+ 2,2	- 0,3	+ 1,2	- 5,5	+ 1,1	- 8,3	+ 0,1	-	+ 1,2	+ 1,3	-	-	+ 0,0
Стеготин	- 7,1	- 0,0	- 3,4	- 2,3	+ 4,5	- 1,3	- 42,6	- 0,3	+ 50,0	+ 7,1	-	-	+ 1,2
Усје	- 7,4	- 2,1	+ 0,8	- 15,7	- 27,4	- 51,8	+ 2,6	-	+ 2,5	+ 5,1	-	-	+ 46,7
Шивајић	+ 5,8	- 7,8	+ 4,9	- 8,5	+ 0,9	- 4,7	+ 0,5	0,0	+ 3,9	+ 4,4	-	-	+ 0,3
УКУПНО	- 139,7	- 46,7	+ 20,2	- 271,4	+ 10,4	- 419,2	- 68,7	- 1,1	+ 170,2	+ 100,4	- 318,8	-	+ 318,8

Таб. 7. — Промене у намени неплодних површина од 1959. до 1984. године (6 и 7)

Tab. 7. — Changes in the intended use of barren land surfaces from 1959 to 1984 (6; 7)

катастарска општина	куће и дворишта ха	путеви и пруге ха	реке и потоци ха	друге површине ха	УКУПНО ха
Барич	— 2,4	+ 2,0	0,0	+ 1,2	+ 0,8
Бикиње	— 1,0	+ 0,3	0,0	+ 0,7	+ 0,0
Браничево	— 0,2	— 1,0	+ 0,0	+ 3,8	+ 2,6
Брњица	— 5,3	+ 4,6	+ 31,7	+ 3,0	+ 24,8
Винци	— 3,5	— 4,8	+ 30,4	+ 6,9	+ 29,0
Војилово	0,0	— 3,3	+ 2,9	+ 1,1	+ 0,7
Голубац	— 8,8	+ 7,1	— 419,3 ¹⁾	+ 438,6 ¹⁾	+ 17,6
Дводиште	— 4,4	— 2,9	+ 0,2	+ 8,8	+ 1,6
Добра	+ 21,3	+ 25,5	+ 122,0	— 9,3	+ 159,5
Д. Крушевица	— 1,3	— 1,8	— 15,8	+ 21,9	+ 3,0
Душманић	+ 0,9	— 0,1	+ 0,1	+ 2,0	+ 2,9
Житковица	— 1,0	— 3,7	+ 3,8	+ 0,8	— 0,1
Клење	+ 1,5	— 0,1	— 3,7	+ 8,1	+ 5,8
Кривача	— 1,4	— 0,5	—	+ 2,8	+ 0,9
Кудреш	— 0,1	0,0	0,0	+ 0,6	+ 0,5
Милошево	— 0,9	+ 0,5	— 1,1	+ 1,5	+ 0,0
Миљевић	— 6,0	— 6,5	0,0	+ 12,6	+ 0,1
Мрчковац	+ 0,2	— 1,1	— 0,2	+ 22,2	+ 20,7
Поникве	— 3,1	— 0,9	— 0,0	+ 4,0	— 0,0
Радошевац	— 0,3	— 1,2	+ 0,7	+ 1,1	+ 0,3
Слађинац	— 0,8	— 0,8	— 0,2	+ 1,8	— 0,0
Снеготин	— 1,4	0,0	0,0	+ 2,6	+ 1,2
Усје	— 2,1	— 1,3	+ 53,9	— 3,7	+ 46,8
Шувајић	— 5,9	— 1,2	0,0	+ 7,4	+ 0,3
УКУПНО	— 26,4²⁾	— 0,4	— 194,8	+ 540,4	+ 318,8

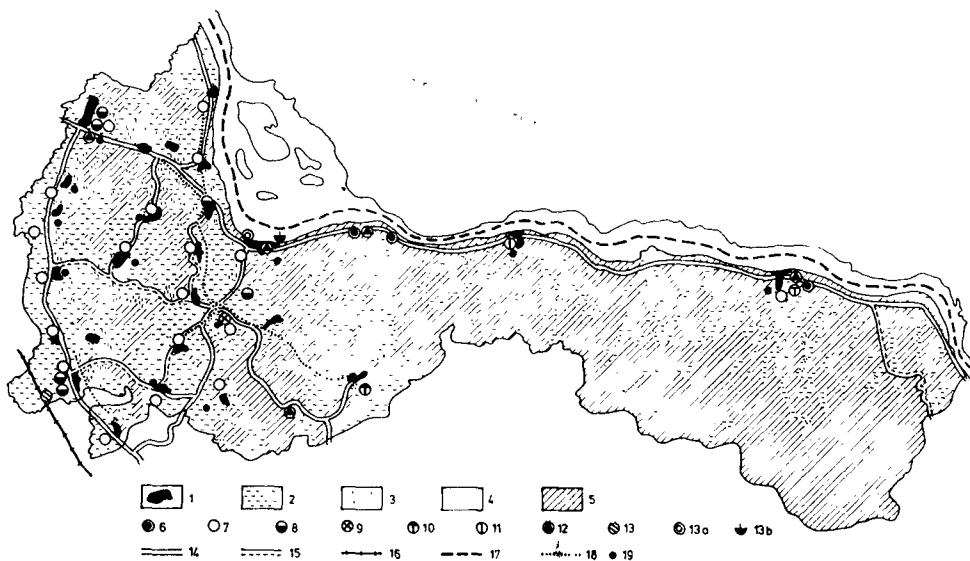
¹⁾ Овде се, вероватно, ради о грешкама у евидентирању.

²⁾ Промене се односе на искључивање из евиденције оних дворништа која су ангажована за пољопривредну намену или за изградњу нестамбених објеката.

Осим дуж Дунава до већих промена у намени површина дошло је и на долинским странама слива Пека где су, у оквиру седам катастарских општина, површине под виноградима смањене за 151,2 хектара, или за 55,7% од укупних смањења ових површина у општини Голубац.

Промена интензитета коришћења простора у послератном периоду

О променама интензитета коришћења простора можемо говорити на основу података о времену почетка коришћења простора за одређене сврхе, о променама у току коришћења одређеног простора, о броју и врсти корисника, о количини производа и услуга на одређеним просторима итд.

Ск. 5. — Коришћење и организација простора општине Голубац

Fig. 5. — Land use and organization in the Golubac commune

1. Становање и друге насељске активности **Производња биомасе**; 2 Орањине, вртови, ливаде и пашњаци, 3 Воћњаци, 4 Виногради, 5 шуме, **Индустријска производња**: 6 Експлоатација грађевинског материјала, 7 Магацини и станице за откуп и чување пољопривредних производа, 8 Прехрамбена индустрија, 9 Дрвна индустрија, 10 Текстилна индустрија, 11 Метална индустрија, **Туризам**: 12 Хотел, мотел, Голубачки град, манастир, Саобраћајна инфраструктура, 13 Железничка станица, 13a Аутобуска станица, 13b Пристаниште, 14 Асфалтни путеви, 15 Остали путеви, 16 Железничка пруга, 17 Пловни пут Дунавом, Мрежа водовода, 18 Водоводи за више насеља, 19 Насељски водовод

Полазна основа за анализу промена интензитета коришћења простора у оквиру општине Голубац је стање у домену коришћења простора у периоду када се становништво, скоро, искључиво бавило пољопривредном производњом. Како је у претходном одељку наведено тај период је трајао све до пре 30 година. То је период екстензивног коришћења пољопривредних површина за ратарство, воћарство и сточарство, а затим и за повртарство, виноградарство и друге пољопривредне гране. У то време, осим пољопривредом, становништво се бавило у малом обиму и трговином, занатством и другим „насељским” активностима. Овај период се карактерише, како је речено, екстензивном пољопривредном производњом уз коришћење знатно већих површина него данас. Ово је имало за последицу и одржавање веће (или бар исте) производње одређених пољопривредних производа у поређењу са садашњом (3). Од тада (од 1960. године) па до данас остварују се такве промене у пољопривредној производњи (3) које указују и на промене у интензитету коришћења пољоприв-

вредних површина. Промене су остварене у два правца. У ратарству је дошло до интензивирања коришћења плоднијих површина за потребе производње пшенице, кукуруза и шећерне репе, а смањења интензитета коришћења повртарских површина (пасуљ, кромпир). Кад је реч о воћарству и виноградарству подаци (3) показују да су временом све мање коришћене површине за производњу грожђа и шљива, а све више за производњу јабука. Тако, док је однос између броја стабала јабука и шљива био (1974. године) 1:24, у 1987. години однос се променио на 1:1,2. Интерес ширег тржишта за јабукама је постајао све већи, а за шљивама све мањи, тако да је у последњих 10—15 година засађено више од 30.000 нових стабала јабука, а уништено више од 60.000 стабала шљива.

У сточарству простор се временом све мање користио. Гајење свиња и живине у економским двориштима у насељима је интензивирано, а гајење говеда, а нарочито оваца, се постепено смањивало. Временом, пашњачке површине су се све мање користиле за гајење оваца тако да се данас (према подацима из 1987. год.) за гајење једне овце може користити чак 0,78 хектара ливадских и пашњачких површина. Осим тога, стајско сточарење је постајало све више основни начин за гајење оваца тако да се већ данас може говорити о врло ниском степену коришћења пашњачких, па и ливадских, површина.

За разлику од промена у коришћењу простора за потребе пољопривредне производње коришћење простора за потребе индустрије, туризма, саобраћаја и других неаграрних делатности се временом интензивирало и у простору општине ширило. Ове промене су се одвијале у периоду од 30 последњих година, а интензивније тек у последњих десет година. Иако ове промене нису оствариване (директно) на већим површинама утицај развоја индустрије и туризма, као и модернизације саобраћајне мреже, подстицајно је деловало (а у будућности ће то деловање бити још веће) на интензивирање коришћења и насељских и плодних пољопривредних површина. Ове промене још увек нису јаче утицале и на заустављање процеса одсељавања становништва из општине Голубац у урбане центре у Подунавском региону и у другим деловима Србије, као и у иностранство, јер је то логична последица закаснелог процеса инвестирања у развој секундарних и терцијарних делатности у једној од најнеразвијенијих општина у СР Србији. Међутим, са настављањем процеса економски оправданог инвестирања и у изградњу туристичких, индустријских и других објеката сигурно је да ће доћи до заустављања негативних тенденција у кретању становништва, до убрзавања развоја привреде и до све интензивнијег (и ширег) коришћења простора општине Голубац.

Наведене промене у коришћењу простора и развоју делатности утицале су и на промене њиховог економског значаја за укупан развој општине Голубац. На основу података из 1986. године (3) јасно је да коришћење пољопривредних површина има највећи значај за становништво општине Голубац јер је пољопривреда учествовала са 39,3% у националном доходу. На другом месту, по значају, је трговина са 26,5% учешћа, а затим индустрија са 15,2% и грађевинарство са 9,4%. Све остале делатности учествовале су са само 9,6% у стварању националног дохода. Међу тим делатностима су угоститељство и туризам са 2,8%, саобраћај и везе са 3,0% и шумарство са 1,7%. Наведене информације показују, дакле, да је општина Голубац (1986. године) и даље била аграр-

на општина са, релативно, великим учешћем трговине у привредном развоју. Логична последица такве структуре привреде је и низак доходак по становнику који је исте године у односу на просек за СР Србију био на нивоу од 40,9%, а у односу на СР Србију ван територија покрајина на нивоу само од 38,3%. По овом показатељу општина Голубац је међу свим општинама у СР Србији била на 161 месту — испред 20 општина на Косову и шест општина у оквиру уже Србије. Зато је општина Голубац и у групи неразвијених у Србији из кога „круга“ може изаћи само уколико се интензивирају сви процеси привредног развоја укључујући и интензивирање коришћења не само аграрних већ и туристичких и индустријских потенцијала простора.

Проблеми, конфликти и ограничења у коришћењу простора

Проблеми, конфликти и ограничења у досадашњем коришћењу простора у општини Голубац уочавају се на основу података о његовом коришћењу за потребе развоја пољопривреде, индустрије и других привредних делатности, као и за потребе развоја и ширења насеља, с једне стране, и природних и других потенцијала и ограничења за развој тих делатности и активности, с друге стране. Основни проблеми у досадашњем коришћењу простора у општини Голубац односе се на следеће:

- на неадекватно коришћење дела територије општине и
- на низак степен коришћења простора.

У првом случају се ради о проблемима који се јављају на оним деловима простора који су коришћени за пољопривредну производњу иако су услови за развој шумарства, на пример, на тим теренима повољнији. Ово су терени са малом производном способношћу за потребе аграрне производње а налазе се и у источном и средишњем брдско-планинском делу општине, као и у западном брежуљкастом делу и то на теренима са већим нагибом и подложним клижењу, као и на теренима поред водотока који су повремено превлажени. О овом проблему се, индиректно, може говорити на основу података о размештају и уделу површина по појединим наменама и катастарским класама. Тако се, на пример, као оранично земљиште третира 4497,8 хектара пете до осме катастарске класе што чини 28,1% од свих пољопривредних површина. Ако се овим површинама додају и површине пете до осме катастарске класе других пољопривредних намена онда се ради о 9,686,2 хектара или о 60,6% свих постојећих аграрних површина у општини. Наведене површине припадају петој до осмој катастарској класи земљишта у оквиру општине Голубац, међутим у поређењу са најквалитетнијим земљиштима Стига и Поморавља сва ова земљишта се могу третирати, условно, као земљишта седме и осме бонитетне класе, а то значи као земљишта које има смисла третирати пре као шумска него као пољопривредна.

Проблеми неадекватног коришћења простора су евидентни и кад је реч о развоју и ширењу оних насеља која су лоцирана делом или у целини на теренима подложним клижењу. Овај проблем се испољио у драстичном облику и обиму у оквиру катастарске општине Мрчковац; клижењем терена дошло је до рушења и пуцања зидова бројних стамбе-

них и других објеката. Обим и интензитет ових поремећаја у простору су били такви да је било неопходно преселити део становништва на нову локацију. Пресељење је и извршено на локацију западно од старог Мрчковца и то на оцедиту и скоро равну речну терасу са десне стране реке Пек.

Проблем неадекватног коришћења плоднијих пољопривредних земљишта за развој индустрије и насеља још увек није изражен у већој мери и то због тога што је интензитет урбанизације и индустријализације врло низак. У досадашњем развоју општине за потребе изградње индустријских погона у Браничеву и Клењу и другим местима, као и за ширење насеља, коришћено је увек вредније пољопривредно земљиште. Међутим, обзиром на потребе становништва за запошљавањем и у секундарним (индустрија, пре свега) и у терцијарним (туризам, угоститељство) делатностима сигурно је да ће се део територије општине са квалитетнијим пољопривредним земљиштем и даље морати ангажовати и за развој неаграрних делатности. Поготово што индустријски погони захтевају релативно мало простора и врло интензивно га користе. Слично је и са туристичким објектима. Ово се очекује, пре свега, око насеља Голубац, Браничево, Клење и Малешево, а затим и око других насеља. Према подацима из Геодетске управе општине Голубац (7) насељски, инфраструктурни (ваннасељски) и други објекти (и коришћене површине припадајућих парцела) заузимају 1.602,6 хектара, или 4,4% од укупне површине општине.

Кад је реч о проблемима ниског степена коришћења простора неопходно је нагласити да се овај проблем запажа скоро у свим деловима општине Голубац и то:

- У општини се стално смањује интензитет укупног коришћења земљишта за потребе пољопривредне производње (3, 12, 17),
- ниво искоришћења квалитетнијих земљишта погодних за интензивнији начин пољопривредне обраде још увек је, релативно, низак,
- ниво искоришћења шумских површина (односно, дрвне масе са тих површина) за потребе прерађивачких индустријских погона у општини је веома низак (погон дрвне галантерије у Малешеву је први индустријски погон који користи дрво као сировину, а са радом је почео тек 1989. године),⁷⁾
- ниво искоришћења атрактивних туристичких локалитета дуж обале Дунава и у оквиру планинског дела националног парка „Бердап” је изузетно низак,
- Дунав, као пловни пут, за потребе развоја општине Голубац се, још увек, врло мало користи,
- мрежа путева за потребе интензивнијег развоја туризма је, релативно, недовољно развијена.

За разлику од претходно наведених, „бројних”, проблема у коришћењу простора у општини Голубац се јавља мали број конфликтних односа између два или више корисника. Међутим, неки од њих су такви да ће бити потребно доста времена да се реше. Овде, пре свега, мислимо

⁷⁾ За рад овог погона дрво се допрема из Кучева („С. Јовић”).

на односе између потреба за развојем туризма у зони Голубачког града, с једне стране, и вишегодишње немогућности да се то и оствари јер се у непосредној околини овога „града“ експлоатише грађевински камен уз, за туристе, неприхватљива мињања и утовар и превоз једним делом магистралне саобраћајнице поред Дунава. Ово је конфликт који се може решити само под условом да се, или не планира развој туризма на овом простору, или престане са експлоатацијом грађевинског камена и да се рекултивише околни деградирани простор, а потом и уреди за туристичке потребе. На овакав начин решавања конфликта упућују и одлуке Скупштине СР Србије садржане у Просторном плану националног парка „Бердап“ (1).

Друга конфликтна ситуација се односи, такође, на Голубачки град. И у овом случају реч је о потреби становништва општине Голубац за активирањем туризма у и око овога „града“, с једне стране, и дугогодишњој немогућности (финансијској) друштва да измести саобраћај дуж неког другог коридора (пута) а не кроз зидине овог изузетно вредног средњовековног споменика културе, с друге стране. Решење овог конфликта, кад је реч о туризму, је у томе да се забрани саобраћај кроз Голубачки град и створе потребни услови за уређење овог простора и његово будуће интензивно коришћење. Ово је, истовремено, и један од начина да се Голубачки град, као вредан средњовековни културни споменик, заштити од деградација и, евентуалног, рушења.

Трећи конфликт се односи на све веће потребе становништва за ширењем појединих насеља и за изградњом индустријских погона искључиво на пољопривредним површинама, с једне стране, и на потребе друштва да што више те површине заштити од њихове нерационалне конверзије у грађевинско земљиште, с друге стране. Вероватно је да ће се овај конфликт, све док се не достигне висок економски стандард становништва општине Голубац, морати решавати у корист ширења насеља и индустрије. Овакав начин решавања овог конфликта неће имати велики просторни обухват јер је за потребе развоја индустрије увек потребно ангажовање релативно малих површина — и то под условом да се ради о погонима који не загађују животну средину. Овај конфликт се може одржавати и „проширивати“ око Браничева, Клења, Голупца, Малешева или неког другог насеља у општини у коме ће доћи до интензивнијег ширења насеља и изградње индустријских и других нових привредних објеката.

Ограничења за досадашњи развој привредних делатности и активности у простору општине Голубац огледају се у следећем:

- У овој општини земљишта су слабијих бонитетних класа у поређењу са оним у општини В. Градиште или Пожаревац што је онемогућавало интензивнији развој пољопривредне производње. Према резултатима досадашњих истраживања (20) у општини Голубац неповољних и условно повољних терена за развој пољопривреде има чак 67,1%. Средишњи и источни део територије општине има изразито дисециран рељеф који је непогодан за развој насеља или привредних делатности, осим шумарства.
- Територија општине се карактерише постојањем економски корисним само резервама грађевинског материјала (21) што је било недовољно за бржи развој индустрије на бази локалних сировина.

вина. Ако се има у виду да се до сада утврђене резерве грађевинског камена налазе око Голубачког града и у Бердапској клисури, дакле просторима погодним и за развој туризма, онда се може закључити да поменуће резерве имају за ову општину и умањен значај.

- Општина Голубац је у пограничном простору СР Србије према Румунији. Обзиром на досадашњу „затвореност“ Румуније у економском, трговачком и туристичком смислу општина Голубац је од таквог геостратегијског положаја имала више штете него користи.
- Ограничавајући фактор у досадашњем развоју општине Голубац је и њен периферни географски положај у односу на економски и саобраћајно развијеније делове СР Србије. Везе, економске и саобраћајне, између Поморавља, с једне, и Тимочке крајине, с друге стране, су недовољно развијене. Од постојећих веза само мали део је усмерен и на општину Голубац.
- Коначно, и привредна неразвијеност општине Голубац представља изузетно велико ограничење за активирање и коришћење њених природних потенцијала.

Наведена, основна, ограничења за досадашњи развој општине Голубац су неминовно утицала и на низак ниво коришћења простора. За разлику од раније поменутих проблема и конфликта већина ограничења ће и у будућности имати исто значење за економски развој општине што указује на потребу рационалнијег коришћења њених расположивих природних и антропогених (изграђених) потенцијала.

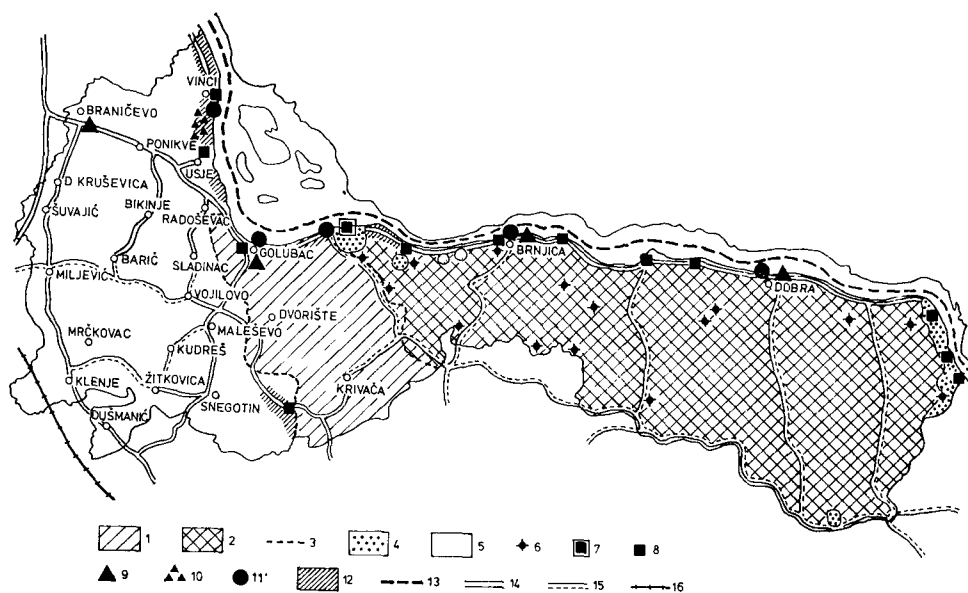
Опште оцене и препоруке за коришћење

Резултати истраживања показују да се општина Голубац карактерише релативно и апсолутно ниским степеном коришћења простора. Привредни развој се остварује коришћењем знатно мањих површина него што то природни услови и ресурси у општини омогућавају. Интензивирање коришћења простора се остварује дуж магистралног пута Пожаревац — Голубац — Кладово (коридор од 5—10 километара поред пута), у неколико насеља поред регионалних путева од Браничева и Голупца према Кучеву и на пољопривредним површинама чији власници (сељаци) имају интереса за кооперацијом са друштвеним сектором. Већи део простора општине се или уопште не користи за било које сврхе (већи делови шумских површина, делови пашњачких, ливадских и водених површина), или се то коришћење своди на повремено и периодично, или се ефекти одражавају изван општине Голубац.

Међутим, како је у претходним одељцима наведено општина Голубац има одређене природне и антропогене (изграђене) потенцијале који се у будућности могу у знатно већој мери (површини) и са већим интензитетом користити. Активирањем, проширивањем и интензивирањем коришћења тих потенцијала може се очекивати и знатно бржи економски развој општине Голубац.

Основне препоруке које би требало у будућности имати у виду како би се убрзавао развој општине Голубац су следеће:

- Туризам је једна од најперспективнијих делатности за општину Голубац због чега је неопходно усмеравати што већа инвестициона средства у изградњу туристичких и угоститељских и пратећих објеката и површина (спортских, рекреативних, трговинских, инфраструктурних итд.).
- Неопходно је потпуно искоришћавање права ове општине на укључивање дела националног парка „Бердап” у туристички развој општине. Ово право се мора искористити обзиром на природне вредности националног парка, као и на чињеницу да у оквиру општине Голубац он заузима скоро половину њене територије. Ово подразумева и потребу активирања вредних туристичких локалитета и у брдско-планинском делу простора.

Ск. 6. — Потенцијали простора за коришћење у туристичке сврхе

Fig. 6. — Land potentials for tourist trade

1 Заштитна зона Националног парка „Бердап”, 2 Национални парк „Бердап”, 3 Границе Националног парка и заштитне зоне, 4 Природни резерват (заштићен), 5 Природни резерват (евидентирањ за заштиту), 6 Видиковци, 7 Непокретна културна добра од изузетног значаја, 8 Регистрована и евидентирана непокретна културна добра, 9 Туристичко-угоститељски објекти, 10 Насеља за повремено становање, 11 Туристичко насеље са (потребним) пристаништем, 12 Атрактивни герени за изградњу туристичких објеката, 13 Пловни пут Дунавом, 14 Главни туристички путеви, 15 Путеви које је неопходно модернизовати, 16 Железничка пруга

Развој туризма је неопходно уклапати у развој ове делатности у оквиру ширих простора Србије (а у будућности је неопходно постепено остваривати и туристичку сарадњу са суседном Румунијом) обзиром на то да се општина Голубац налази у коридорима две изузетно вредне саобраћајнице — Дунава, као пловног пута, и магистралног пута дуж његове обале. Ове магистралне саобраћајнице су мрежом асфалтираних регионалних путева повезани са суседним општинским центрима, као и са вредним природним и споменицима културе у њиховој близини. За побољшање саобраћајних веза са околним просторима обала Дунава је погодна и за изградњу већег пристаништа у Голушцу, као и у свим другим насељима узводно и низводно од њега.

Мрежу туристичких путева је неопходно проширити модерним саобраћајницама од Миљевића ка Малешеву, од Криваче ка Брњици и Добри, од Винца ка Пожежени и В. Градишту, као и око насеља Голубац и око Голубачког града (обилазнице).

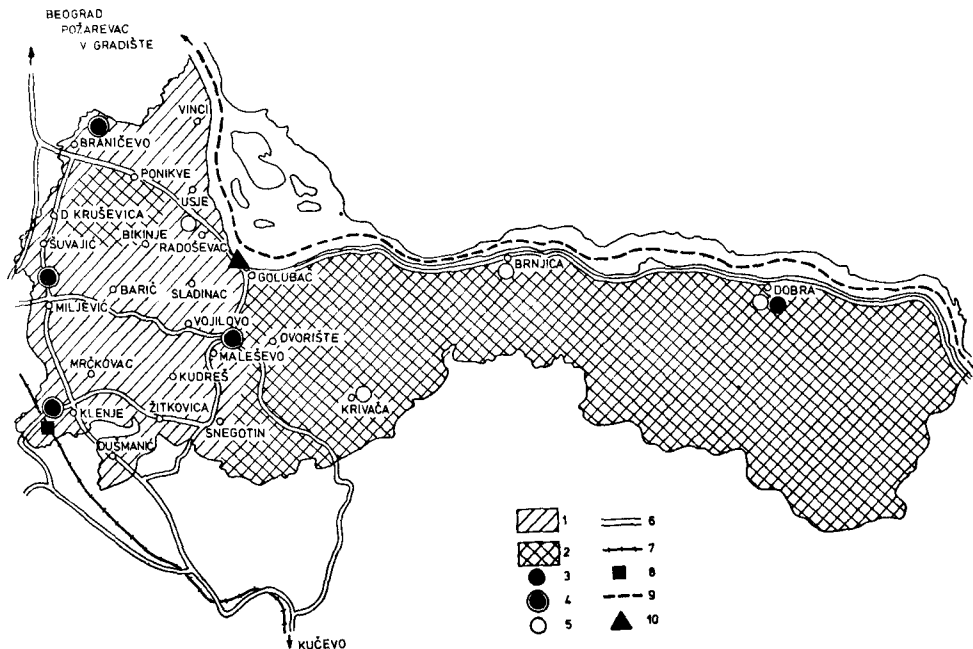
Прелазне препоруке указују и на потребу јачања трговине и саобраћаја као пратећих делатности туризму. Овде треба имати у виду и потребе и могућности за уређењем делова насеља дуж обале Дунава у циљу њиховог интензивнијег коришћења за трговинску размену производа и услуга са туристима из Румуније и других подунавских земаља.

Развој туризма, угоститељства, трговине и саобраћаја неминовно намеће и потребу за подстицањем развоја и пољопривреде у западном делу општине Голубац. За ово, како је раније наведено, постоје одређени природни предуслови и зато их треба искористити. Вероватно је да ће се процес коришћења пољопривредних површина интензивирати са јачањем оријентације на тржишну привреду. У таквим условима могуће је очекивати и коришћење и мање плодних пољопривредних површина и то за производњу мање, или не, загађене хране (на пашњацима у брдско-планинском делу општине Голубац, на пример).

Паралелно са развојем наведених делатности, а у циљу подстицања економског развоја општине, неопходно је и даље утицати на процес индустријализације и то у насељима и на локалитетима где не постоји опасност од конфликта индустрије са туризмом. То су насеља дуж долине Пека (Браничево, Миљевић, Клење), затим Малешево јужно од Голушца итд.

У циљу рационалнијег и потпунијег коришћења простора неопходно је спречавати „уношење” индустријских и других загађивача ваздуха, воде, земљишта и амбијента на територију општине Голубац. У сарадњи са околним општинама у сливу Пека неопходно је подстицати заштиту ове реке од даљих загађивања. Оваква сарадња је неопходна и кад је реч о сливу Брњице обзиром на то да се њен горњи део слива налази у оквиру општине Кучево.

- Свако туристичко насеље, као и насеље у близини туристичког локалитета, неопходно је плански (урбанистички) развијати у циљу повећавања њихове туристичке атрактивности. Ово се односи и на простор унутар и око Голубачког града.
- Забранити сваку експлоатацију грађевинског камена око Голубачког града, а затим и на другим локалитетима у оквиру националног парка.

Ск. 7. — Потенцијали простора за коришћење у индустријске сврхе
 Fig. 7. — Land potentials for industrial uses

Реони и локалитети производње индустријских сировина: 1 Реони повртарске, воћарске и виноградарске производње, 2 Реони производње сена (и дрвета), 3 Производња грађевинског материјала, **Центри индустријске производње:** 4 Примарни индустријски центри, 5 Секундарни индустријски центри, **Саобраћајна инфраструктура:** 6 Главни (индустријски) путеви, 7 Железничка пруга, 8 Железничка станица, 9 Пловни пут Дунавом, 10 Главно пристаниште

Поштујући ове препоруке, као и реализујући задатке који из њих следе, може се рачунати са укључивањем све већих површина у процес коришћења, као и са све већим интензитетом њиховог коришћења. Ово може позитивно утицати и на демографско стабилизовање општине Голубац (заустављање одсељавања и одласка на привремени рад изван општине) и јачање Голубца, као општинског, туристичког, трговачког, културног и саобраћајног центра.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

1. *Просторни план подручја Националног парка Бердан*; Службени гласник СР Србије; бр. 34/1989; Београд; 1989.
2. *Регионални просторни план Подунавске међуопштинске регионалне заједнице*; Скупштина Подунавске МРЗ; Смедерево; 1985.
3. *Општине у СР Србији* 1974, 1986, 1987. год. — Републички завод за статистику; Београд; 1975, 1987, 1988.
4. *Попис становништва и станова* 1948, 1953, 1961, 1971, 1981. год., Савезни завод за статистику, Београд.
5. *Попис стоке, живине и кошница* 1950. год., Савезни завод за статистику и евиденцију, Београд, 1952.
6. *Преглед површина по културама и класама* (стање крајем 1959. год., Републичка геодетска управа СР Србије, Београд, 1960.
7. *Преглед површина по културама, класама и неплодним земљиштима*, Републичка геодетска управа СР Србије, Београд, 1985.
8. *Упутство о методологији за утврђивање катастарског прихода*, Службени гласник СР Србије број 30/1977., Београд, 1977.
9. *Правилник о основи за бонитирање и мерилима за распоређивање земљишта у бонитетне пласе и подкласе*, Службени гласник СР Србије број 37/1981., Београд, 1981.
10. *Одлука о утврђивању лествица катастарског прихода*, Службени гласник СР Србије број 30/1988., Београд, 1988.
11. *План друштвено-економског развоја општине Голубац за период од 1986—1990. год.*, Скупштине општине Голубац, Голубац, 1986.
12. *Анализа друштвено-економског и привредног развоја општине Голубац*, Скупштина општине Голубац, Голубац, 1989.
13. *Посебна шумско-привредна основа за господарску јединицу „Лева река“* 1981—1990. год., ШИК „С. Јовић“, Кучево, 1981.
14. *Посебна шумско-привредна основа за господарску јединицу „Десна река“* 1982—1991. год., ШИК „С. Јовић“, Кучево, 1982.
15. *Посебна шумско-привредна основа за газдинску јединицу „Кожица“* 1983—1992. год., ШИК „С. Јовић“, Кучево, 1983.
16. *Посебна шумско-привредна основа за газдинску јединицу „Чезава — Туманска река“* 1986—1995. год., ШИК „С. Јовић“, Кучево, 1986.
17. *Информација о коришћењу пољопривредног земљишта* (у економској 1985/86. год.), Општинска геодетска управа и Секретаријат за привреду и информације Скупштине општине Голубац, 1986.
18. *Карте размере 1:25.000, 1:50.000 и 1:100.000*, Војногеографски институт, Београд.
19. *И. Поповић: Главна обележја и специфичности викенд изградње на територији општине Голубац*; рукопис. Географски институт „Ј. Цвијић“ САНУ; Београд; 1990.
20. *Б. Кирбус: Геоморфолошки потенцијали од значаја за коришћење простора општине Голубац*; Зборник радова, књ. 42; Географски институт „Ј. Цвијић“ САНУ; Београд; 1990.
21. *М. Вуковић, М. Ристић, Н. Вукшић, В. Марковић, В. Симић, Н. Михајловић—Влајић и М. Теофиловић: Тумач за металогенетску и прогнозу карту СР Србије — I фаза, лист Велико Градиште, 1:100.000*; Рукопис; Фонд стручне документације, Републички СИЗ за геолошка истраживања; Београд; 1978.
22. *М. Годоровић: Пољопривреда општине Голубац*; Зборник радова, књ. 42; Географски институт „Ј. Цвијић“ САНУ; Београд; 1990.
23. *Р. Бркић и Б. Тошић: Просторно-привредна структура општине Голубац*; Зборник радова, књ. 42; Географски институт „Ј. Цвијић“ САНУ; Београд; 1990.

24 Р. Јовановић: *Мрежа насеља општине Голубац*; Зборник радова, књ. 42; Географски институт „Ј. Цвијић” САНУ; Београд; 1990.

25. М. Гарашанин и Д. Гарашанин: *Археолошка налазишта у Србији*; Просвета; Београд; 1951.

Summary

MILAN BURSAC

LAND USE

The Golubac commune extends over an area of 36.712, 8 hectares. According to the 1981 census, there were 13,541 inhabitants in 24 permanent settlements on this area. According to the estimate for 1987, however, there were no more than 13,000 inhabitants. The population density is about 36 inhabitants per square kilometre on the average. In the western part of the commune, the population density is about 14 inhabitants per square kilometre and in the central and eastern parts — about 62. The western part of the commune is lower and more favourable for agriculture and settling than the central and eastern parts which have the characteristics of hilly and mountain regions whose natural conditions are more favourable only for the development of forestry. The northern border of the Golubac commune is the Danube river in the length of 44 km.

The use of farmland is of the greatest importance to the population of the Golubac commune since the share of agriculture in national income in 1986 amounted to 39,3 per cent. According to its importance, trade holds the second place. Its share is 26,5 per cent. Trade is followed by industry — 15,2 per cent and construction industries — 9,4 per cent. All other activities accounted only for 9,6 per cent in the generation of national income; among these activities catering, business and tourist trade accounted for 2,8 per cent, transport and communications for 3,0 per cent and forestry for 1,7 per cent. Consequently, the aforementioned data show that the Golubac commune is an agricultural community with a relatively high share of trade in economic development. The result of such a structure of shares of individual activities in national income is also the low level of per capita income. In relation to other communes in Serbia, the Golubac commune held the 161st place (out of 187 communes) according to its per capita income in 1986.

The results of research into hitherto processes in land use show that the Golubac commune is featured by a low degree of land use in both relative and absolute terms. Economic development is based on land use which is considerably below actual possibilities considering available natural conditions and resources in the commune. Land use is being intensified along the Braničevo — Golubac — Dobra road (a 5—10 km corridor along the road), in several settlements along regional roads, from Braničevo and Golubac to Kučevo, and on farmland whose owners (peasants) are interested in contract farming with the socialist sector. The major part of the commune is either not used for any purpose (the major part of forest land and parts of pastures, meadows and aquatic environments) or is used only temporarily or periodically.

However, the research results show that the Golubac commune has specified natural and anthropogenic (man-made) potentials which can be used considerably more (area) and more intensively in the future. By activating, expanding and intensifying the use of these potentials one can also expect a considerably faster economic development of the Golubac commune.